

Markante Delftenaren

Auteur: Gerard Goudriaan

Herinneringen aan bekende en minder bekende Delftenaren

Wie kent niet Johannes Vermeer en Pieter de Hoogh, de bekendste kunstschilders van de Delftse school? Of Willem van Oranje en zijn echtgenoot Louise de Coligny? Of Hugo de Groot en Antoni van Leeuwenhoek? Herinneringen aan hen kom je tegen op de wandeling Markante Delftenaren. Naast het bezoek aan nog 14 andere herinneringspunten kom je op de route langs alle attracties van het centrum van Delft. Zoals Kees Volkers bij een van zijn wandelingen op deze website schrijft, is de Delftse binnenstad een van de mooiste en best bewaarde binnensteden van Nederland. Dit betekent drukte van toeristen, vooral rondom de Markt en de daaraan gelegen Nieuwe Kerk. Maar even verder, en dat merk je goed op de wandeling, zijn er prachtige grachtjes en bruggetjes, veel monumenten met mooie gevels en aan de zijkanten van het centrum twee hofjes die het bezoek meer dan waard zijn. Bij mooi weer kun je ook genieten van de vele terrassen die de stad rijk is. En zeker dan zul je merken dat Delft een levendige studentenstad is. De route komt ook een klein stukje buiten de binnenstad. Delft heeft rondom het Agnetapark een bezoekwaardig tuindorp gesticht door twee markante Delftenaren: Jacques van Marken en zijn vrouw Agneta Matthes. Als je ze niet kent, tijdens de wandeling leer je hun achtergrond kennen.

Routebeschrijving

We starten op het Centraal Station in de hal van het station.

Kijkpunt 1

Francine Houben (1955)

Architect Houben van het Delftse architectenbureau Mecanoo Architecten heeft de hal van het station ontworpen. Het station is sinds eind februari 2015 in gebruik. Vanaf die tijd werd het een essentieel onderdeel van een ruim twee kilometer lange ondergrondse tunnel. De bovengrondse hal heeft een plafond met, als je goed kijkt, de plattegrond van Delft.

Houben, afgestudeerd aan de TU Delft, is bekend geworden met de mede door haar ontworpen bibliotheek van de Technische Universiteit Delft (1998). Daarna heeft ze haar reputatie uitgebouwd met het woon- en kantoorgebouw Montevideo op de Kop van Zuid in Rotterdam (2005), het licht geknikte kenniscentrum 52 degrees in Nijmegen (2008) en de veel geprezen Bibliotheek van Birmingham (2013).

Neem de uitgang recht tegenover AH to go / GWK / Ako. Steek het bruggetje en de trambaan over. Je komt in de Poppesteeg. Bij de Oude Delft linksaf. Dan rechtsaf de brug over, de Nickersteeg in naar de Koornmarkt. We doen naar links een kort heen-en-weertje naar de nummers 67 en 71. Eerst komen we bij een museum dat is genoemd naar en gewijd aan een Delftse schilder en later ook kunstverzamelaar.

Kijkpunt 2

Paul Tétar van Elven (1823-1896)

De schilder Tétar van Elven woonde in dit huis. Hij staat bekend als historieschilder, maar maakte ook familieportretten. Hij heeft een indrukwekkende kunstcollectie opgebouwd met onder meer Delfts aardewerk, antiek en oosters porselein. Die is nu samen met een aantal van zijn schilderijen in het museum te zien.

Loop door naar nummer 71 waar tot voor kort een bronzen bordje aangaf dat hier de eerste Delftse hoogleraar wiskunde woonde.

Kijkpunt 3

Rehuel Lobatto (1797-1866)

Voor onder meer het levensverzekeringswezen en de standaardisering van maten en gewichten paste hij de wiskunde praktisch toe.

Door zijn Joodse afkomst kon Lobatto eerst geen wiskundedocent worden. Hij werd wel ijker voor maten en gewichten en later hoofdinspecteur voor het ijkwezen.

We lopen weer terug en vervolgen de Koornmarkt tot de volgende straat, de Breestraat. Hier rechtsaf. Tot hotel 'Grand Canal' op eind: nummer 1. Op de gevel zie je een gevelsteen die laat zien dat dit het geboortehuis is van een wereldreiziger en voorloopster van het feminisme.

Kijkpunt 4

Mienette Storm-van de Chijs (1814-1895)

Mienette Storm stond als weduwe van de predikant Willem Storm aan de basis van een leer- en werkschool voor meisjes van arme komaf. Ze kwam tot deze praktijk omdat ze, als financieel onafhankelijke vrouw, over de hele wereld reisde en onder meer geconfronteerd werd met het lot van weeskinderen. Ook maakte ze kennis met vrouwen uit de Amerikaanse vrouwenbeweging. Vanuit deze achtergrond vond ze dat vrouwen ook in mannenberoepen werkzaam moesten zijn en voor hun werk betaald moesten worden.

Ter gelegenheid van haar zestigste sterfdag werd in 1955 een plaquette onthuld die is gemaakt door Marian Gobius.

Ga na het hotel de brug over en even linksaf de Oude Delft op tot nummer 49. Hier was vanaf 1759 het Fundatiehuis gevestigd, een instelling voor wezen. Met dank aan een schatrijke vrouw die na haar dood onder andere dit weeshuis met een legaat ruim ondersteunde.

Kijkpunt 5

Maria Duyst van Voorhout (1662-1754)

Maria Duyst van Voorhout, vrijvrouwe van Renswoude, stelde met haar nalatenschap veelbelovende weesjongens in staat om te studeren. Het moest vooral gaan om onderwijs in technische beroepen die voor het land van belang zijn.

Om dit voor elkaar te krijgen werden er vanaf 1756 in Utrecht, Den Haag en Delft drie fundaties opgericht. Uiteindelijk zijn de onderwijsinstellingen in de drie steden opgeheven. Het huis in Delft in 1951 was het laatste aan de beurt. De Fundatie verstrekt nog wel beurzen voor de doelgroep.

We gaan hierna terug naar de brug, vervolgen de Oude Delft en blijven aan de linkerzijde. We passeren enkele zijstraten, op het laatst de Poppesteeg en de Smitsteeg. Na nummer 99 hebben we zicht op het Bridges House op nummer 74 aan de overkant van het water. Jan Steen woonde hier drie jaar vanaf 1654. Hij dreef hier met weinig succes brouwerij De Roskam.

We lopen verder naar nummer 147 waar de lijfarts van Willem de Zwijger heeft gewoond.

Kijkpunt 6

Pieter van Foreest (1521-1597)

Vanaf 1558 was Van Foreest 37 jaar lang stadsgeneesheer van Delft. In die hoedanigheid adviseerde hij het Delftse stadsbestuur over de pestepidemie.

Vanaf 1574 stond hij Willem van Oranje en diens familie tijdens ziekte bij.

Na de moord op Willem van Oranje verrichtte Van Foreest, samen met een collega, de lijkschouw en deed hij de balseming.

Loop verder naar nummer 161, een huis met een gedenkplaat van de op Johannes Vermeer na bekendste schilder van Delft.

Kijkpunt 7

Pieter de Hoogh (1629-1684)

De tekst op de gedenkplaat verwijst naar het Sint Hieronymusklooster waartoe de poort toegang gaf. De tekst komt op twee schilderijen van De Hoogh voor.

De schilder, geboren in Rotterdam, woonde van 1652 tot 1660 in Delft. Daarna verhuisde hij naar Amsterdam. In zijn Delftse jaren maakte De Hoogh zijn topstukken. Hij schilderde daar veel binnenplaatsjes en interieurs. In die laatste schilderijen had de schilder bijna altijd een doorkijk naar buiten met veel diepte.

Verder door naar nummer 167 met het rijk versierde Gemeenlandshuis (vanaf 1645), in eerste instantie (vanaf 1505) woonhuis van een rijke schout. Het huis wordt ook wel het Huyterhuis genoemd.

Kijkpunt 8

Jan de Huyter 1471-1541

De Huyter is rijk geworden als pachter van het hoggeld, een soort belasting voor hop, belangrijk bij de bereiding van bier. Naast schout was hij ook baljuw en dijkgraaf van Delfland.

In de gevel zie je de wapenschilden uit 1652 van de hoogheemraden uit die tijd.

Na nummer 173 linksaf door de poort naar het Prinsenhof waar Willem van Oranje in het vroegere Sint-Agathaklooster vanaf 1572 verblijf hield en in 1584 werd vermoord.

Kijkpunt 9

Willem van Oranje (1533-1584)

De prins van Oranje is ook bekend onder zijn bijnaam Willem de Zwijger. Niet vanwege zijn zwijgzaamheid maar om zijn diplomatieke gaven: hij liet nooit het achterste van zijn tong zien.

Toen hij elf was erfde hij het prinsdom Orange en werd hij prins van Oranje. Hij werd belangrijk aan het hof van Karel V en Filips II. Door de laatste werd hij in 1559 benoemd tot stadhouder, de plaatsvervanger van de landsheer, van Holland, Zeeland en Utrecht.

Willem van Oranje kwam hierdoor in een moeilijke situatie: hij moest trouw zijn aan de Spaanse koning, maar hij had moeite met diens pro-katholieke beleid. Later, in 1564, werd de tegenstelling tussen hen openlijk toen Willem pleitte voor een toleranter houding van Filips II. Tegelijk werd de rol van Willem in Holland steeds belangrijker.

Uiteindelijk leidde Willem van Oranje namens de Staten van Holland het verzet tegen de Spanjaarden van Filips II. Het ging om onafhankelijkheid en vrijheid van godsdienst. Als reactie verklaarde Filips II in 1580 Willem van Oranje vogelvrij.

In 1581 werd Filips II door de Staten-Generaal formeel als koning afgezet in het Plakkaat van Verlatinghe.

Ondanks dit succes werd de toestand in de Nederlanden moeilijker. Op 10 juli 1584 pleegde de Fransman Balthasar Gerards in het Prinsenhof een aanslag op prins Willem die bijna op slag dood was. Balthasar Gerards geloofde heilig in de katholieke zaak en beschouwde prins Willem als een verrader. Hij had al jaren eerder, toen hij hoorde van de vogelvrijverklaring, besloten om Willem te vermoorden. Balthasar Gerards wist na zijn daad niet te ontsnappen en werd tot een wrede dood veroordeeld.

Vanaf een jaar voor zijn dood woonde prins Willem met zijn vierde vrouw op het Prinsenhof.

Kijkpunt 10

Louise de Coligny (1555-1620)

Ze werd geboren als dochter van een vooraanstaande protestant. Haar eerste man werd in 1572 vermoord. Elf jaar later trouwde ze met prins Willem. Hun zoon Frederik Hendrik werd in 1584 geboren, enkele maanden voor de dood van zijn vader.

Na de poort die leidt naar het Prinsenhof, kom je op het Sint Agathaplein, rechts de tuin met een beeld van Willem van Oranje van de hand van Auke Hettema.

We gaan terug naar de Oude Delft en daar linksaf met op nummer 203 het kantoor van Mecanoo van Francine Houben. Na nummer 213 linksaf door de poort naar het Bagijnhof. Tegenover nummer 21 staat het beeld uit 1962 van een priester, schrijver en voorganger.

Kijkpunt 11

Stalpaert van der Wiele (1579-1630)

Vanuit zijn verheerlijking van het katholieke geloof schreef hij lofzangen op heiligen. Met deze achtergrond keerde hij zich tegen de gereformeerde leer, wat uit die hoek veel protest opleverde.

Loop de Bagijnhof uit tot de Phoenixstraat. Daar rechtsaf. Je komt na de molen op de Wateringsevest Na 50 meter linksaf. Na de oversteek rechtsaf Spoorsingel. Bij voetgangerslichten rechtdoor. Aan de overkant linksaf. Direct rechtsaf J.C. van Markenplein. De weg slingert naar rechts. Rechtdoor loop je naar de Zocherweg met links het Agnethapark, genoemd naar de vrouw van de oprichter van de Gistfabriek. Even voor de Zocherstraat zie je links vooraan in het park de borstbeelden van haar echtgenoot en haarzelf.

Kijkpunt 12

Jacques van Marken (1845 -1906)

Agnetha van Marken-Matthes (1847-1909)

Van Marken was een sociaal bewogen, vooruitstrevend ondernemer die in 1869 de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek oprichtte (later Gist-Brocades, nu onderdeel van DSM). Zijn sociale bewogenheid kwam onder meer tot uiting doordat hij, samen met zijn vrouw, in 1881 het initiatief nam om voor zijn werknemers het eerste fabriekstuindorp in Nederland te bouwen. Er kwamen 78 arbeiderswoningen met ieder een eigen tuin. Zodoende konden de werknemers gezond wonen in een groene omgeving. Met licht. Met lucht. En ruimte. De architect is E.Gugel.

Het principe van de tuindorpen werd veel later, pas in de 20e eeuw, elders in Nederland toegepast. Een aantal is vanuit sociale betrokkenheid opgezet door woningcorporaties. Maar ook enkele grote werkgevers hebben in navolging van Van Marken tuindorpen opgezet om hun arbeiders betere woonomstandigheden te bieden in de directe nabijheid van het bedrijf.

In 1869 trouwde Van Marken met Agneta Matthes. Zij was veel meer dan de vrouw van. Zij heeft een grote bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het tuindorp door de woonwensen van de arbeiders te inventariseren en die voor te leggen aan de architect.

Agneta was ook zeer betrokken bij de onderneming van haar man waarin ze een belangrijke positie had door zich te richten op de administratie en personeelszaken. Bij speciale gelegenheden als ziekte bracht ze huisbezoeken aan het personeel.

Loop vanaf de beelden naar de Zocherweg naar een door Van Marken in 1891 opgezette drukkerij op coöperatieve basis. Het bedrijf heeft een eeuw bestaan; nu zijn er in het gebouw kleine bedrijven.

Ga linksaf, verder over de Zocherweg langs de eerste woningen van het tuindorp uit 1884. Na nummer 2 (aan je rechterhand) linksaf door het hek langs restaurant Heinde & Ver. Hier was vroeger De Tent, eerst van hout later, in 1914, van steen. Het was vele jaren een bruisend ontmoetingspunt voor werknemers en bewoners. Veel later trok het restaurant hierin.

Na de brug rechtsaf, naar de in 1925 gerealiseerde uitbreiding met 156 woningen. van Architect Jan Gratama.

Op eind rechtsaf, nog steeds Wallerstraat.

Rechts op nummers 14-16 zie je het Parkkantoor. Vroeger het kantoor van Gemeenschappelijk Eigendom, voor de bouw en de verhuur van de woningen in het tuindorp, nu met bedrijven en bovenwoningen.

Hierna linksaf Vijver Noord, weer linksaf Verkadestraat en weer linksaf Vijver Zuid. Dan eerste straat rechtsaf Beyerinckstraat en eerste linksaf Laan van Alterna. Aan het eind rechtsaf. We zijn weer terug op het J.C. van Markenplein. Aan het eind linksaf linkzijdige Ruys de Beerenbrouckplein, later Kampveldweg tot de watertoren.

Daar rechtsaf, direct bij de brug linksaf naar de linkzijdige van het Noordeinde. Na de Lutherse Kerk gaan we linksaf de linkerkant van de Kolk op. Passeer de Annastraat, de straat wordt de Geerweg. Bij de volgende brug rechtsaf de Verwersdijk op. Eerste weg linksaf, Van der Mastenstraat. Achteraan in de straat zie je links een aantal huisjes die samen het hofje van Gratie uit 1575 vormen. Hierna direct linksaf de hier niet aangegeven Paardenmarkt.

Je komt snel bij de poort van het hofje van Pauw, genoemd naar de vrouw die bij testament bepaalde dat haar vermogen besteed moest worden aan de huisvesting van minvermogene personen of families. Ga het hofje in.

Kijkpunt 13

Elisabeth Pauw (1639-1706)

Ze was weduwe van twee burgemeesters van Delft. Haar eerste man had ver voor haar dood in zijn testament al aanbevolen om een hofje te stichten. En ook al ver voor haar dood bepaalde Elisabeth Pauw in haar testament dat inderdaad een hofje moest worden gebouwd voor 'arme behoeftige personen ofte families'.

Het hofje met zijn acht huisjes kwam er in 1707. Nu wonen er onder begeleiding mensen met een verstandelijke of meervoudige handicap.

Ga het hofje weer uit, en dan rechtdoor de Paardenmarkt op. Op eind rechtsaf, nog steeds Paardenmarkt. Hij gaat over in het Raam met aan de linkerzijde de voormalige universiteitsbibliotheek. Aan het eind linksaf Rietveld tot het water en daar rechtsaf, Oosterstraat. Eerste straat rechts, Vlamingstraat. Neem de linkerkant tot nummer 37. Vandaar zie je aan de overkant de nummers 40 en 42. Volgens onderzoek uit 2015 is daar het 'straatje van Vermeer' gesitueerd geweest.

Kijkpunt 14

Johannes Vermeer (1632-1675)

Vermeer is de bekendste kunstschilder van Delft. Hij is er geboren en er ook gestorven. Omdat er maar weinig documentatie over hem is, is niet bekend of hij buiten Delft heeft gewoond, bijvoorbeeld om bij een leermeester in de leer te gaan. Wel bekend is dat Vermeer bij zijn dood elf minderjarige kinderen achterliet en stierf in behoeftige omstandigheden.

Vermeer is de bekendste vertegenwoordiger van de genreschilderkunst waarin de weergave van taferelen uit het dagelijks leven van de burgerij centraal staat. Hij staat bekend als de schilder van het licht dat bijna altijd, samen met de schaduw, een grote rol speelt in zijn schilderijen - waarvan het totaal aantal meestal op 36 gesteld wordt. De stad Delft is in twee van zijn werken terug te vinden: 'Gezicht op Delft' en 'Het straatje'.

Loop de Vlamingstraat uit, linksaf Vrouwenregt. Na de tweede brug rechtsaf de linkerzijde van de Oude Langendijk. Linksaf naar een binnenterrein via de Huigh de Groothof / Maria van Reigersberchstraat. Maria van Reigersberch (1589-1653) was getrouwd met Hugo de Groot. Zij bedacht de bekende list met de boekenkist.

Steek het terrein over en verlaat via een onderdoorgang het binnenterrein.

Rechtdoor de Beestenmarkt, bij het water linksaf Molslaan. Aan het eind, bij de gracht, rechtsaf Oosteinde; neem de rechterzijde. Je komt uit bij de brug voor de Oostpoort. De route gaat linksaf de brug over, maar je kunt natuurlijk even naar de Oostpoort lopen om die te bewonderen.

De brug over en rechts aanhouden om de hier niet aangegeven Oranje Plantage op te gaan. Die gaat snel naar links. Na de school kom je bij de deur naar het Klaeuwshofje. Het is in 1605 door een al eerder overleden bierbrouwer en zijn vrouw gesticht voor alleenstaande katholieke vrouwen.

Kijkpunt 15

Dirck Janszoon Uyttenhage van Ruyven (ca 1555-1603)

Dirck Jansz was een vooraanstaand en vermogend bierbrouwer die samen met zijn vrouw de brouwerij 'In de Claeuw', die elders in de stad gevestigd was, runde. Al in 1594 kochten zij het terrein hier om later daarop het hofje te kunnen bouwen. Sinds 2002 is het hofje met zijn tien huisjes in bezit van de Stichting Stalpaert van der Wiele.

Ga na het hofje naar het pad langs het water en vervolg dit tot de eerstvolgende brug, Daar linksaf, Nieuwe Langendijk; neem de rechterzijde. Bij het water rechtsaf, Vrouwenregt. Bij het voetgangersbruggetje aan je linkerhand, linksaf bruggetje over en de Kerkstraat in, langs de zijkant van de Nieuwe Kerk naar de Markt. Hier zie je het standbeeld van een bekende Delftse rechtsgeleerde al staan.

Kijkpunt 16

Hugo de Groot (Grotius) (1583-1645)

Hij is vooral bekend geworden door zijn ontsnapping in een boekenkist vanuit slot Loevestein. Hij was daar opgesloten omdat hij in de godsdiensttwist tussen remonstranten en contraremonstranten partij had gekozen voor de eerste groep die gelieerd was met de in onmin geraakte en later ter dood veroordeelde raadspensionaris Van Oldenbarnevelt.

Geboren Delftenaar Hugo de Groot was een groot rechtsgeleerde die de basis heeft gelegd voor het moderne volkenrecht. Hij was destijds ook bekend onder de bijnaam Het Orakel van Delft.

Hij was getrouwd met Maria van Reigersberch die de list met de boekenkist bedacht, hem lang in de kist liet oefenen en de kist liet ophalen. Hugo de Groot vluchtte via Antwerpen naar Frankrijk.

Steek de markt over en loop rechts van het stadhuis; aan het eind rechtsaf. Direct linksaf, Voldersgracht. Brug over en dan linksaf naar Wijnhaven. Tweede straat rechtsaf, Peperstraat. Tot de brug, rechtsaf deze zijde van de Oude Delft. Naar nummers 100-104 waar de De Génestetkerk staat, genoemd naar de dichter en theoloog Petrus de Génestet (1829-1861). Hij werd in december 1852 dominee in Delft. Daarnaast was De Génestet een populaire dichter met humoristische en ontroerende gedichten. Boven de poort zie je een aan hem opgedragen medaillon.

Loop voorbij de zijstraat naar het hek van de tuin van het Meisjeshuis. Daar zie je op de hoek een plaquette van een beroemde Delftse wetenschapper.

Kijkpunt 17

Antoni van Leeuwenhoek (1632-1723).

Van Leeuwenhoek is in Delft onder een andere naam geboren. Hij noemde zich later Van Leeuwenhoek omdat hij vanaf zijn geboorte naast de Leeuwenpoort woonde.

Hij is bekend geworden door zijn pionierswerk om tot een volwassen microscoop te komen. Voor hem bestonden er microscopen met een vergrotend vermogen van 30x. Van Leeuwenhoek kwam door de sterke lenzen die hij had geproduceerd tot een vermogen van 270x. Dit lukte hem vanwege zijn exclusieve kennis van het maken van sterke lenzen.

Ga de tuin in van het Meisjeshuis. Daarin staat het beeld van een bekende en zeer met Delft verbonden schrijver en criticus.

Kijkpunt 18

Dirk Coster (1887-1956)

Hij begon al vroeg als schrijver voor De Groene Amsterdammer en werd onder meer bekend door polemieken met Willem Kloos en Edgar du Perron. Mede hierdoor werd Coster in de literaire wereld zowel vereerd als verguisd. Het beeld uit 1963 is aan de gemeente aangeboden door een studentenvereniging.

Loop de Oude Delft verder af tot het Heilige Geestkerkhof, naast de Oude Kerk. Hier staat het beeld van een Nederlandse begijn die zalig verklaard is.

Kijkpunt 19

Geertrui van Oosten (geboren tussen 1300 en 1320-1358)

Ze was een begijn die door haar tijdgenoten werd vereerd. Ze bad zoveel en ging in de kersttijd zo intens op in de geboorte van Christus dat er rond de kerst melk uit haar borsten kwam. In de paastijd kreeg ze littekens op haar handen en voeten.

In 1958 werd het standbeeld van Geertrui bij de Oude Kerk neergezet.

Loop rechtdoor het smalle pad langs de kerk, onder de ingang van de kerk door en ga dan linksaf de brug over, de Schoolstraat in. Loop die helemaal uit, steek fietspad, trambaan, weg en water over naar de Spoorsingel. Linksaf naar nummer 28 waar vroeger een beroemde verzetsheld heeft gewoond.

Kijkpunt 20

Kees Chardon (1919-1945)

Zoals je kunt lezen op de plaquette, wist Kees Chardon het leven van veel vervolgte burgers te redden. Hij regelde vanuit zijn huis onderdak voor Joodse onderduikers, onder wie veel kinderen. Hij was actief in de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers. Kort voor de bevrijding, op 20 april 1945, stierf Kees Chardon in het concentratiekamp Wöbelin, 25 jaar oud.

Loop verder de Spoorsingel af, die overgaat in de Coenderstraat, tot het station.

Praktische informatie

Rondwandeling.

Horeca is er in overvloed.

Een heel bekend café-restaurant, maar erg druk tijdens de lunchtijd, is het Stads-Koffyhuis.

Oude Delft 133.

Waar ik zelf graag kom is

't Postkantoor

Hippolytusbuurt 14

Ter hoogte van De Prinsenhof, een gracht verder dan de Oude Delft

